

13. Мірчук П. Перший Листопад. Ліга визволення України. — Торонто, 1958. — С.9.
14. Нова хата. — 1936. — №22. — С.10-12.
15. Ріпецький С. Українське Січове Стрілецтво. — С.18.
16. Сокільські Вісти. — 1937. — №1. — С.7-9.
17. Степанів О. Напередодні великих подій. — Львів, 1924. — С.10.
18. Стрийщина. Історико-мемуарний збірник. — Львів, 1995. — С.409.
19. Трильовський П. Гей Там На Горі Січ Іде... — Едмонтон, 1965. — С.6.

Олеся КАПЧЕНКО<sup>(ЗМІСТ 224)</sup>

## **ДЕРЖАВНО-ГРОМАДСЬКІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ РАЙОННИХ ВІДДІЛІВ НАРОДНОЇ ОСВІТИ З ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ПЕДАГОГІЧНИХ КАДРІВ (1957-1967 рр.)**

Актуальною проблемою, над розв'язанням якої працювали методичні служби всіх рівнів, в тому числі райВНО, у зазначений період була науково-теоретична і методична підготовка педагогічних кадрів, які б забезпечили учням глибокі і міцні знання, уміння та навички з основ наук; активізацію навчально-пізнавальної діяльності учнів на уроці, поєднання навчання з продуктивною працею, підготовку учнів до життя, піднесення рівня виховної роботи.

В цей період характерним було здійснення загальної середньої освіти відповідно до “Закону про зміцнення зв'язку школи з життям і про дальший розвиток системи народної освіти в СРСР” (1958 р.), впровадження політехнічного навчання та трудового виховання підростаючого покоління, залучення учнів до навчально-продуктивної праці, підготовка їх до участі у виробництві матеріальних та духовних цінностей.

У зв'язку з цим виникла об'єктивна потреба у пошуках і розробці нових форм навчально-виховної роботи з учнями, удосконаленні уроку як основної форми організації навчально-виховного процесу (особливо з предметів політехнічного циклу). Всі ці об'єктивні фактори зумовили формування специфічної системи підвищення кваліфікації педагогічних кадрів в УРСР та відповідних методичних служб.

У зв'язку з ліквідацією райпедкабінетів (1956 р.) Міністерство освіти УРСР зобов'язало райВНО та школи зосередити роботу з підвищення кваліфікації вчителів головним чином у районних методичних об'єднаннях та школах. Основною формою роботи вчителів з підвищення свого фахового рівня вважалось самостійне опрацювання політичної, методичної і фахової літератури. [10, 8].

Як свідчать дані ретроспективного аналізу, проблема підвищення фахового рівня вчителів-предметників та виробничого навчання була покладена в цей період на школи, методичні об'єднання і предметні комісії в районі. Саме тому питання поліпшення методичної роботи в школах республіки було предметом розгляду і обговорення колеги МО УРСР. Так у постанові колеги МО УРСР “Про стан і заходи поліпшення методичної роботи в школах республіки” від 8 серпня 1958 року зазначалося, що методична робота з учителями шкіл республіки спрямована на піднесення рівня виховання учнів і поліпшення викладання основ наук, на розвиток і удосконалення політехнічного навчання, підготовку учнів до практичної діяльності. Щороку на курсах, в семінарах підвищували свою кваліфікацію близько 30 тисяч учителів, шкільних інспекторів. У ряді шкіл проводилася систематична робота по ознайомленню всіх учителів з сільськогосподарськими і промисловими підприємствами, на базі яких було організовано виробниче навчання учнів. Поширеними стали в школах республіки “Педагогічні читання” і методичні конференції з обміну передовим досвідом. У більшості районів і міст Київської, Запорізької, Чернігівської, Вінницької, Хмельницької, Сумської, Одеської, Закарпатської, Кримської та інших областей періодично проводилися семінари-практикуми для вчителів початкових класів з питань методики уроків ручної праці, співів, малювання, каліграфії, вчителів фізики, хімії, біології – з питань проведення лабораторних і практичних робіт, практикумів з машинознавства, сільського господарства і електротехніки та ін. На курсах підвищення кваліфікації, поряд з опрацюванням теоретичних питань, значна увага приділялася практичним заняттям, конференціям з обміну досвідом, екскурсіям на

---

підприємства.

Разом з цим, у постанові вказувалося на ряд недоліків у методичній роботі: незадовільний контроль і слабка вимогливість директорів шкіл до вчителів, які не працювали над підвищенням своєї кваліфікації і проводили навчально-виховну роботу на недостатньому рівні; відсутність контролю за роботою директорів, допомоги їм з боку районних відділів народної освіти; директори і завучі не беруть активної, безпосередньої участі у методичній роботі, не виступають з методичними доповідями, не проводять відкритих уроків і не стали прикладом для вчителів школи. Районні відділи народної освіти, інспектуючи школи, не завжди перевіряли стан методичної роботи і не вживали заходів до її поліпшення.

У постановчій частині колегії МО УРСР наголошувалося на необхідності піднесення рівня керівництва методичною роботою шкіл. До її змісту включати такі питання, опрацювання яких допомогло б учителям успішно розв'язувати завдання, поставлені перед школою: удосконалювати і розвивати політехнічне навчання, підготовку учнів до практичної діяльності у народному господарстві, поліпшувати виховну роботу, викладання основ наук, впроваджувати передовий досвід; забезпечити систематичну самостійну роботу всіх учителів над піднесенням свого фахового рівня, активізувати роботу шкільних методичних комісій і педагогічних рад, наблизити зміст методичної роботи в школі до практичних завдань, що стоять перед педагогічними колективами і кожним учнем зокрема.

Завідувачі районними відділами народної освіти були зобов'язані: поліпшити керівництво методичною роботою в школах району, підняти роль середньої школи в проведенні методичної роботи з учителями; директори і завучі шкіл – поліпшити керівництво методичною роботою, особисто виступати з методичними доповідями на засіданнях педагогічних рад і методичних комісій, давати відкриті уроки, глибоко аналізувати роботу вчителів, контролювати своєчасне виконання рішень педагогічних рад і предметних комісій; особливу увагу приділити поліпшенню методичної роботи предметних комісій учителів праці, практикумів, виробничого навчання, залучаючи до роботи в цих комісіях викладачів фізики, хімії, біології, математики, креслення [11, 16-18].

“Закон про зміцнення зв'язку школи з життям і про дальший розвиток системи народної освіти в СРСР” (1958 р.) ознаменував новий етап в житті школи, визначив шляхи дальшого розвитку народної освіти. В ньому поставлено завдання запровадження в Українській РСР замість загальнообов'язкової семирічної освіти обов'язкову восьмирічну для дітей і підлітків віком від 7 до 15-16 років; відзначено, що восьмирічна школа є неповною середньою загальноосвітньою трудовою політехнічною школою, яка повинна була давати учням міцні основи загальноосвітніх і політехнічних знань, виховувати у них любов до праці і готовність до суспільно корисної праці, забезпечити моральне, фізичне і естетичне виховання учнів. Перехід шкіл на загальнообов'язкове восьмирічне навчання був розпочатий згідно “Закону” у 1959/60 н.р. Відповідальність за його здійснення покладалася на виконкомі обласних, міських, районних і сільських Рад депутатів трудящих. Перебудова системи народної освіти здійснювалася планомірно і організовано. Її успіх залежав від багатьох чинників і, насамперед, від педагогічних кадрів, рівня їх кваліфікації [1, 234].

Відповідно до Закону були створені одинадцятирічні загальноосвітні трудові політехнічні школи з виробничим навчанням. У навчальних планах IX-XI класів третина часу відводилася на професійну підготовку, виробничу працю, факультативні заняття. Професійна підготовка старшокласників повинна була проводитися у навчальних майстернях і виробничих цехах підприємств, на будівництві, в учнівських бригадах колгоспів і радгоспів, навчально-дослідних господарствах, шкільних і міжшкільних навчально-виробничих майстернях. Однак життя і практика підтвердили, що професіоналізація навчання була передчасною. Відсутність матеріальної бази, кваліфікованих кадрів – майстрів виробничого навчання призвели його до профанації.

Зміни у системі освіти в Україні наприкінці 50-х років зумовили необхідність удосконалення змісту та організації методичної роботи з учителями. В цьому плані своєчасною була Постанова колегії МО УРСР “Про організацію методичної роботи в школі, районі, області відповідно до Закону про народну освіту” від 16 липня 1960 року, в якій констатовалося, що за останній час активізувалася і стала більш цілеспрямованою робота шкільних педагогічних рад, шкільних, міжшкільних, районних методичних об'єднань та предметних комісій. Учителі багатьох

---

шкіл м. Києва, Київської, Львівської, Харківської, Чернівецької, Запорізької, Миколаївської, Херсонської та інших областей почали активно удосконалювати методи навчання і виховання учнів. Педагогічні колективи передових шкіл творчо працювали над піднесенням ефективності навчально-виховної роботи, розвитком самостійності й навчально-пізнавальної активності учнів, поліпшенням якості їх знань та умінь. Корисну роботу проводили педагогічні колективи восьмирічних експериментальних шкіл, які на основі свого досвіду розробляли пропозиції щодо вдосконалення навчальних планів та програм, методів навчання, морального і трудового виховання учнів. У багатьох школах створювалися виробничо-педагогічні ради, які сприяли поліпшенню навчально-виховної роботи в школі, удосконаленню професійної підготовки учнів, допомагали школам впроваджувати ефективні методики підготовки учнів до активної участі у сільськогосподарському та промисловому виробництві.

У цій Постанові колеґії Міністерства освіти УРСР визначені завдання методичної роботи: підвищення рівня знань з загальноосвітніх предметів на основі поєднання теорії з практикою, навчання з життям; організація навчально-виховної роботи у шкільних майстернях, на шкільних навчально-дослідних ділянках, виробничого навчання, поєднання навчання з продуктивною працею учнів; узгодженість вивчення фізики, хімії, біології, математики й інших предметів з роботою учнів у майстернях, на навчально-дослідних ділянках, з виробничим навчанням; посилення уваги до морального, трудового, естетичного і фізичного виховання учнів, організації дитячого колективу [9, 2-3].

Важливою віхою розвитку системи підвищення кваліфікації вчителів у зазначений період було затвердження “Положення про методичну роботу вчителів загальноосвітньої школи” колеґією МО УРСР від 16 липня 1960 року, у якому накреслені основні завдання і форми методичної роботи школи у світлі “Закону про зміцнення зв’язку школи з життям і про дальший розвиток системи народної освіти”. До них віднесені: всебічний кваліфікований аналіз стану викладання навчальних предметів і розробка конкретних заходів щодо його поліпшення; вивчення і поширення передового педагогічного досвіду вчителів і шкіл; організація підвищення методичної і фахової кваліфікації вчителів і керівників шкіл; керівництво роботою районних (міських) предметних комісій учителів і методоб’єднань — I-IV класів; надання дійової допомоги керівникам шкільних предметних комісій і методоб’єднань; надання методичної допомоги працівникам шкіл відповідно до їхнього фаху [5, с.9].

Основними формами методичної роботи визначені: індивідуальна робота вчителів; методичні об’єднання і предметні комісії школи і району; семінари і практикуми для вчителів різної спеціальності; виробничо-педагогічні ради; школи передового педагогічного досвіду; курси перепідготовки вчителів і керівних працівників. У положенні підкреслено, що центром методичної роботи є школа. В обов’язки керівників шкіл входило систематичне керівництво методичною роботою в усіх її ланках. Організація і проведення методичної роботи з працівниками шкіл розглядалася як невід’ємна частина діяльності відділів народної освіти, методичних установ та шкіл. Обов’язки здійснення координації методичної роботи на всіх рівнях покладалися на обласний інститут удосконалення вчителів. Основною формою методичної роботи в школі повинна бути індивідуальна робота вчителів і керівників шкіл над підвищенням свого фахового і методичного рівня. Щодо керівництва методичною роботою в районі, то цю функцію виконували районні відділи народної освіти опосередковано через завідувачів, директорів і завучів шкіл, районні предметні комісії, методичні об’єднання вчителів, методичні об’єднання класних керівників [5, 14].

У даному положенні накреслені основні аспекти змісту роботи методоб’єднань та комісій, форми роботи районного відділу народної освіти щодо популяризації передового педагогічного досвіду. “Районні (міські) відділи народної освіти систематично організують популяризацію передового педагогічного досвіду в районній, обласній і республіканській пресі, а також шляхом випуску брошур і плакатів, читання лекцій, через педагогічні виставки, семінари та ін. Працівники райВНО безпосередньо вивчають і популяризують передовий досвід у процесі інспектування шкіл, проведення семінарів, нарад, екскурсій, “Педагогічних читань”. Організують для педагогічних працівників району лекції про досягнення науки, техніки, культури і мистецтва в нашій країні, а також виступи перед учителями передовиків, висококваліфікованих фахівців промисловості і сільського господарства” [5, 14].

---

З метою поліпшення справи підвищення кваліфікації вчителів, посилення контролю за методичною роботою в школах, активізації впровадження в практику досягнень передового педагогічного досвіду, надання дійової допомоги працівникам шкіл і органам народної освіти було введено посаду громадського інспектора шкіл районного, міського, обласного відділів народної освіти та МО УРСР без адміністративних прав. Його діяльність регламентувалася “Положенням про громадського інспектора шкіл районного, міського, обласного відділу народної освіти та МО УРСР”, затвердженим колегією МО УРСР від 22 жовтня 1962 року. Введення цієї посади зумовлено ще й тим, що було ліквідовано райпедкабінети та посаду методиста райВНО.

На громадських інспекторів були покладені такі обов’язки: разом з інспекторами відділів народної освіти або самостійно перевіряти роботу шкіл і установ народної освіти; вивчати, узагальнювати і організовувати впровадження в практику роботи шкіл, учителів і установ народної освіти досягнення передового педагогічного досвіду; надавати практичну допомогу органам народної освіти, школам, учителям і установам народної освіти у виконанні завдань, які стоять перед ними; виступати перед учителями, керівниками шкіл і батьками з лекціями, доповідями, бесідами про урядові рішення в галузі народної освіти, навчання й виховання дітей у школі і сім’ї, спільну роботу сім’ї і школи тощо [3, 17]. За наслідками перевірки шкіл громадські інспектори письмово інформували органи народної освіти про стан навчально-виховної роботи і пропозиції щодо її поліпшення.

Спільно з Республіканським комітетом профспілки працівників освіти, вищої школи і наукових установ УРСР Міністерство освіти УРСР заслухало на колегії питання “Про досвід роботи Мелітопольського педагогічного кабінету на громадських засадах”.

Колегія відзначала, що цінним у діяльності педкабінетів на громадських засадах є насамперед те, що вони спиралися на широкий актив учителів, керівників шкіл, учителів-пенсіонерів, школи передового досвіду, які за власною ініціативою, на добровільних засадах брали участь у розв’язанні найважливіших питань навчання та виховання учнів. Педагогічні кабінети стали організаторами методичної роботи на місцях. Вони спрямовували діяльність предметних комісій та методичних об’єднань, проводили семінари, науково-практичні конференції, зустрічі з майстрами педагогічної справи. Їх діяльність сприяла піднесенню методичної культури вчителів, розвивала їх творчу ініціативу. Заслужувала схвалення робота педкабінетів з виявлення та поширення педагогічного досвіду, дослідження найважливіших проблем навчання та виховання [8, 2-3].

Ефективною роботою зарекомендували себе такі райпедкабінети на громадських засадах: Сокирянський (Чернівецька обл.), Гайсинський, Немирівський, Хмельницький, Жмеринський (Вінницька обл.) та інші. Методичну роботу педкабінету на громадських засадах Черняхівського району Житомирської області координувала методична рада, до складу якої входили керівники предметних комісій і методичних об’єднань, директори шкіл району. З метою пропаганди передового досвіду райпедкабінетом проводилися методичні естафети. За ініціативою працівників педкабінету для шкіл рекомендувалися актуальні теми з методики викладання основ наук і виховання [2, 50-51].

У березні 1962 року Міністерство освіти УРСР провело республіканську нараду завідувачів районних педагогічних кабінетів на громадських засадах з обміну досвідом їх роботи [2, 61].

Логічним державним актом було затвердження 25 лютого 1964 року “Положення про педагогічні кабінети на громадських засадах” міністром освіти УРСР А.Бондар [7, 14]. У ньому зазначалося, що педагогічні кабінети на громадських засадах створювалися районними відділами народної освіти спільно з райкомаами профспілки працівників освіти, вищої школи і наукових установ з метою широкого залучення педагогічної громадськості на допомогу школам і учителям у вирішенні завдань, поставлених перед школою; кабінети працювали під керівництвом відповідних відділів народної освіти та комітетів профспілки працівників освіти, вищої школи і наукових установ; вони у своїй діяльності спиралися на громадських методистів, шкільні, міжшкільні, зональні і районні методичні та предметні комісії вчителів; залежно від потреб і можливостей, окрім районних, могли створюватися міжшкільні та зональні педагогічні кабінети. План роботи кабінету складався на навчальний рік і узгоджувався з планом роботи

---

райВНО. У даному положенні визначені завдання педкабінету, вимоги до добору громадських методистів, посадові обов'язки завідувача педагогічного кабінету, вимоги до навчально-матеріальної бази, обов'язки райВНО щодо забезпечення умов функціонування педкабінетів на громадських засадах.

Діяльність громадського методиста райВНО регламентувалася “Положенням про громадського методиста районного, міського, обласного відділів народної освіти та Міністерства освіти УРСР”, в якому визначені завдання громадських методистів всіх рівнів, а саме: надання методичної допомоги вчителям, керівникам шкіл та учителям шкільних, зональних, районних, міських методичних і предметних комісій щодо вдосконалення педагогічного процесу та оволодіння передовими методами навчання і виховання учнів; вивчення, узагальнення та творче впровадження передового педагогічного досвіду в практику роботи шкіл і дитячих установ; ознайомлення вчителів, керівників шкіл з інструктивно-методичними вказівками і наказами МО УРСР, новою методичною, педагогічною і науково-популярною літературою; надання допомоги вчителям, керівникам шкіл, які ведуть експериментальну роботу; надання допомоги вчителям і керівникам шкіл у справі аналізу підсумків їх роботи та оволодіння новими прийомами навчання і виховання; надання допомоги райВНО та шкільним інспекторам у вивченні стану навчально-виховної роботи в школах, якості знань і успішності учнів, підготовці семінарів і нарад учителів та керівників шкіл, “Педагогічних читань”, виставок передового педагогічного досвіду та ін. [4, 376].

Основними формами роботи громадських методистів були: відвідування уроків та інших занять з учнями; вивчення документації шкіл і відділів народної освіти, письмових та інших робіт учнів; індивідуальна робота з учителями, керівниками шкіл, працівниками райВНО (консультації, вивчення досвіду тощо); проведення нарад і співбесід з питань методики викладання навчальних предметів та виховання; участь у роботі педагогічних рад і виробничих нарад шкіл, методичних і предметних комісій учителів, нарад керівників шкіл і відділів народної освіти, вчителів і інспекторів, засіданнях рад по народній освіті відділів народної освіти, рад інститутів удосконалення кваліфікації вчителів.

На цьому ж засіданні колегія Міністерства освіти УРСР розглянула та затвердила “Положення про методичну роботу з учителями”, в якому визначені зміст та форми методичної роботи в школі і в районі. Постійно діючими формами методичної роботи були визнані: індивідуальна робота вчителів, керівників і інших педагогічних працівників шкіл над підвищенням фахової та методичної кваліфікації; шкільні, міжшкільні, районні (зональні) методичні комісії вчителів I-IV класів, предметні комісії вчителів V-XI класів, методичні комісії класних керівників V-XI класів [6, 361].

Актуальні питання теорії і практики роботи школи виносилися на педагогічні ради, виробничі наради шкіл, ради по народній освіті при відділах народної освіти, наради керівників шкіл. Методична робота здійснювалася через такі форми як курси, семінари, наради, школи передового досвіду. Основною формою методичної роботи була систематична, цілеспрямована самостійна робота вчителів, керівників та інших педагогічних працівників шкіл над підвищенням свого ідейно-політичного рівня, фахової і методичної кваліфікації.

У даному положенні визначені також шляхи здійснення самостійної роботи вчителів, провідні форми роботи шкільних, міжшкільних предметних і методичних комісій та їх завдання. В районах з великою кількістю керівних і педагогічних кадрів створювалися, за рішенням райВНО, районні методичні об'єднання і предметні комісії. Методична робота, в разі потреби, організовувалася за зональним принципом – зональні предметні і методичні комісії. Керівництво методичною роботою в районі покладалося на відділи народної освіти, їм на допомогу створювалися зональні методичні ради. Завдання методичної зональної ради були такими: розгляд і затвердження планів методичної роботи в зоні, районі, місті; обговорення передового педагогічного досвіду та прийняття рекомендацій щодо його впровадження; вивчення стану методичної роботи в школах; заслуховування доповідей керівників предметних і методичних комісій, керівників шкіл про стан методичної роботи [6, 361-366].

Внаслідок вивчення змісту та форм діяльності районного відділу освіти щодо підвищення кваліфікації вчителів у період 1956-1967 рр. з'ясована специфіка розвитку системи освіти, її пріоритетні аспекти, зміст та форми роботи з педагогічними кадрами.

---

Функціональні обов'язки інспекторів полягали у здійсненні організації, координації, обліку і контролю за станом методичної роботи. У процесі їх реалізації спостерігалось посилення контролюючої функції інспектора за діяльністю школи в цілому і за станом методичної роботи зокрема. Розширення сфери діяльності інспектора відділу народної освіти не сприяло поліпшенню якості методичної роботи з учителями шкіл, тому що за умов такого перевантаження інспектор не міг надавати належну методичну допомогу вчителям (читати лекції, проводити семінари, індивідуальні консультації, показовий урок). Цими обставинами пояснювалось введення посади громадського інспектора та положення про його завдання, функціональні обов'язки, основні аспекти діяльності.

Однак, державні та громадські інспектори забезпечити якісну методичну роботу з учителями району не змогли, що пізніше (на початку 60-х років) підтвердилося створенням педагогічних кабінетів на громадських засадах. Спочатку мережа таких кабінетів розвивалася завдяки ініціативі на місцях (у Вінницькій, Хмельницькій, Запорізькій, Рівненській, Сумській та інших областях). Досвід їх роботи вивчався на рівні МО УРСР. У тому у 1964 році було затверджено "Положення про педагогічні кабінети на громадських засадах". В залежності від потреб і специфіки регіону створювалися міжшкільні та зональні педагогічні кабінети. Робота педагогічних кабінетів спрямовувалася на підвищення теоретичного рівня вчителів, поглиблення їх знань з фаху, ознайомлення з досягненнями науки, техніки, мистецтва, вивчення та пропаганду передового педагогічного досвіду. Характерним для діяльності педагогічного кабінету було залучення широкого активу вчителів, керівників шкіл, учителів-пенсіонерів, які на добровільних засадах брали участь у підвищенні кваліфікації вчителів.

У зазначений період була введена посада громадського методиста. Його завдання, зміст роботи, функціональні обов'язки, основні форми діяльності визначені "Положенням про громадського методиста районного, міського, обласного відділів народної освіти та Міністерства освіти УРСР" (1964 р.). Як бачимо, подальшого розвитку набували громадські й демократичні засади управління системою підвищення кваліфікації педагогічних кадрів.

Центром методичної роботи згідно з "Положенням" стала школа. При цьому провідними формами методичної роботи були: методичні об'єднання, предметні комісії, семінари, семінари-практикуми; розширилася мережа районних, міських, куштових, зональних педагогічних кабінетів, опорних шкіл, шкіл передового педагогічного досвіду, які працювали на громадських засадах.

Пріоритетною формою підвищення фахового рівня вчителів була самостійна робота над вивченням теорії педагогіки і психології, суміжних наук, методик викладання навчальних предметів тощо. Поряд з цим не спадала значущість вивчення, узагальнення та поширення передового педагогічного досвіду.

В процесі дослідження з'ясовано, що у більшості шкіл самостійна робота вчителів з підвищення фахового рівня була організована незадовільно. Значна частина учителів не залучалася до опрацювання актуальних проблем навчання і виховання. Робота предметних методичних комісій нерідко проводилася у відриві від конкретних практичних завдань, які вирішувалися педагогічним колективом. В індивідуальних планах роботи вчителів з підвищення ідейного рівня і ділової кваліфікації домінували питання вузькометодичного характеру, не приділялася достатня увага проблемам педагогічної і психологічної науки. Керівники шкіл, відділів народної освіти недостатньо піклувалися про створення вчителям умов для самостійної роботи.

Пріоритетність самоосвіти вимагала, по-перше, високого професійного і загальнокультурного рівня підготовки вчителів: у цей період значна частина вчителів ще не мала відповідної педагогічної освіти. По-друге, для самостійних занять потрібно було забезпечити вчителів необхідною педагогічною літературою. По-третє, негативно впливала на якість самостійної роботи вчителів над підвищенням фахової кваліфікації відсутність науково-методичного забезпечення цього процесу.

У практиці роботи районних відділів народної освіти і методичних служб домінувала тенденція уніфікації змісту і методики підвищення кваліфікації. Вчитель практично був позбавлений можливості вибору форм роботи. Від учителів вимагалися обов'язкова участь у методичній роботі, розгорнуті плани самоосвіти, їх обов'язкове затвердження керівниками

шкіл. Основна робота райВНО і керівників шкіл зводилася до здійснення контролю за виконанням таких планів. Негативні сторони з підвищення кваліфікації педкадрів зумовлювали пошуки її резервів та шляхів удосконалення.

У системі контролю за станом підвищення кваліфікації вчителів працівниками райВНО орієнтирами були: забезпечення новітньої інформації про досягнення науки, культури і техніки; створення оптимальних умов для здійснення методичної роботи з учителями і зокрема самостійної роботи як провідної форми підвищення кваліфікації; реалізація диференційованого підходу до змісту і форм методичної роботи з учителями; матеріально-технічне та навчально-методичне забезпечення районних педагогічних кабінетів на громадських засадах; вивчення, узагальнення та поширення передового педагогічного досвіду роботи вчителів, опорних шкіл, шкіл передового досвіду; вивчення та аналіз ефективності впливу методичної роботи на поліпшення науково-методичного рівня викладання, якості знань, умінь і навичок учнів.

Таким чином, у період 1957-1967 рр. система підвищення кваліфікації функціонувала на державно-громадських засадах.

#### ЛІТЕРАТУРА

1. Закон про зміцнення зв'язку школи з життям і про дальший розвиток системи народної освіти в Українській РСР // Керівні матеріали про школу / Упоряд. С.В.Бабич, В.О.Вікторов, С.П.Заволока і В.П.Никитенко. – К.: Рад. школа. – 1962. – С.234.
2. Крисюк С.В. Розвиток післядипломної освіти педагогічних кадрів в Україні (1944-1995 рр.). – Л.: ЛОУМО, 1997. – С.50-51, 61.
3. Положення про громадського інспектора шкіл районного, міського, обласного відділу народної освіти та Міністерства освіти УРСР // Збірник наказів та інструкцій МО УРСР. – 1962. – №22. – С.16-17.
4. Положення про громадського методиста районного, міського, обласного відділів народної освіти та Міністерства освіти УРСР // Керівні матеріали про школу / Упоряд. Є.С.Березняк, Г.К.Гончаренко, О.Г.Сивець. – К.: Рад. школа. – 1966. – С.376.
5. Положення про методичну роботу вчителів загальноосвітньої школи // Збірник наказів та розпоряджень МО УРСР. – 1960. – №16. – С.9-14.
6. Положення про методичну роботу з учителями // Керівні матеріали про школу / Упоряд. Є.С.Березняк, Г.К.Гончаренко, О.Г.Сивець. – К.: Рад. школа, 1968. – С.361-366.
7. Положення про педагогічні кабінети на громадських засадах // Збірник наказів та інструкцій МО УРСР. – 1964. – №6. – С.14-15.
8. Про досвід роботи Мелітопольського педагогічного кабінету на громадських засадах: Рішення колегії МО УРСР та президії Республіканського комітету профспілки працівників освіти, вищої школи і наукових установ від 16 березня 1962 р. // Збірник наказів та інструкцій МО УРСР. – 1962. – №7. – С.2-3.
9. Про організацію методичної роботи в школі, районі, області відповідно до Закону про народну освіту: Постанова колегії МО УРСР від 16 липня 1960 р. // Збірник наказів та розпоряджень МО УРСР. – 1960. – №16. – С.2-14.
10. Про підсумки роботи шкіл Української РСР за 1955/56 н.р. і завдання шкіл, відділів народної освіти та ІУВ на 1956/57 н.р.: Наказ МО УРСР №465 від 13 жовтня 1956 р. // Збірник наказів та розпоряджень МО УРСР. – 1956. – №21. – С.2-9.
11. Про стан і заходи поліпшення методичної роботи в школах республіки: Постанова колегії МО Української РСР від 8 серпня 1958 року // Збірник наказів та розпоряджень МО УРСР. – 1958. – №17. – С.16-18.

Ірина ЮРАС<sub>(ЗМІСТ 224)</sub>

#### **П.Д. ЮРКЕВИЧ ПРО ПРИНЦИПИ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ**

Філософсько-педагогічні погляди Памфіла Даниловича Юркевича – українського мисленника другої половини ХІХ століття, чий ім'я та духовна спадщина повергаються до нас сьогодні із небуття, — визначили настільки вагомі евристичні орієнтири у розвитку теорії та практики педагогіки, що їх значення навіть сьогодні залишається не до кінця усвідомленим.

У обґрунтуванні своєї педагогічної концепції П.Юркевич виходив з ідей унікальності та самоцінності людського буття, значення самопізнання і самовдосконалення у формуванні людини, важливості в її житті моральних імперативів, примагу духовно-етичних функцій освіти.